

RAASTOFGRUNDLAGET FOR VOR LANDBRUGSPRODUKTION

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 2. Marts 1938.

Af J. C. OVERGAARD

DET Emne, der her skal behandles, har i de senere Aar ofte været drøftet baade blandt Landmænd og Ikke-Landmænd, men ikke mindst indenfor nationaløkonomisk interesse-rede Kredse. Den Indskrumpning af den internationale Vareomsætning, vi i disse Aar er Vidne til, har jo ramt vort raastof-fattige Land i særlig Grad, fordi vor Udenrigshandel i Forhold til Folketallet var større end i noget andet europæisk Land, og med den dominerende Stilling, vor Landbrugsproduktion og Landbrugseksport har i denne Udenrigsomsætning, er det naturligt og selvfølgelig, at Landbrugets Problemer ogsaa i særlig Grad er blevet Landets Problemer og har paakaldt Interessen indenfor alle Kredse i vort Folk. Den skæbnesvangre Selvforsyningsmentalitet, der fulgte i Krigens eller maaske rettere i Fredsslutningens Køl-vand og senere er nærret af nye militære og økonomiske Rustning-er, har i første Række ramt Landbruget som vort største Eksport-erhverv; men dens Virkninger mærkes jo overalt i vort økono-miske Liv.

Ogsaa hos os er Ordet »Selvforsyning« bleven Trylleordet, som skal hjælpe over Vanskelighederne, og det falder da ret naturligt, at Kravet om Selvforsyning med Raastoffer ogsaa er rejst kraf-tigt overfor det Landbrug, som har haft særlige Vanskeligheder med Afsætning af sin store Eksportproduktion, idet man har ment, at den Mindskning af Produktionen, der vilde blive en Følge deraf, dog kunde hjembringe større Nettoindtægt saavel for Land-bruget som for Nationen.

Naar Ordet Selvforsyning ret almindeligt i Landbrugskredse har faaet en Biklang af noget mindre rart, noget mindre ønskeligt, er Grunden vistnok for en stor Del at søge i de ofte mere fantasi-rige end indsigtsfulde Mangemillionprojekter vedrørende Selv-forsyning med Foder til vor Husdyrproduktion i Forbindelse med

visse planøkonomiske Teorier om store Driftsomlægninger o. s. v. med Fremtryllelse af Idealafgrøder af maximal Størrelse paa Hundredtusinder af ha. Planer, som fremtvungne eller blot forcerede ved Tryk fra Statens eller anden offentlig Institutions Side kunde komme til at virke som en skæbnesvanger Klods om Benet paa det i Forvejen overbebyrdede Landbrug.

Omskrives derimod Ordene »Selvforsyning« til større Forbrug af hjemmeavlet Foder og Planøkonomi til planmæssig god Produktionsøkonomi, saa kan man tales mere lidenskabsløst ved om Problemerne.

Den fuldstændige Selvforsyning med Foder er her til Lands nærmest kun et teoretisk Fremtidsperspektiv, hvis Landbrugsproduktionen skal holdes nogenlunde paa den nuværende Højde. Og dens Modsætning — Kreaturhold paa udelukkende indkøbt Foder — er ganske ukendt. Der kan almindeligvis kun være Tale om en større eller mindre Tilnærmelse til Selvforsyning.

Det er en ret udbredt Forestilling, at den danske Landbrugs-eksport i særlig Grad er baseret paa indførte Raastoffer. Man har saa ofte fremhævet den historiske Kendsgerning, at det særegne ved dansk Landbrugspolitik i Firserne var, at man i Modsætning til de fleste andre europæiske Lande aabnede Grænserne for det billige Korn og udnyttede dette og andre Foderstoffer til Opbygning af en Fedevarereksport uden Sidestykke i noget andet Land; men selv om dette er Fakta, er det dog en Overdrivelse, at de importerede Fodermidler har spillet Hovedrollen for den stigende Eksportproduktion. Nej, denne har hele Tiden i langt overvejende Grad været baseret paa Høstudbyttet af dansk Jord og er det i Dag mere end nogensinde i nyere Tid, naar undtages de vanskelige Kriseaar, hvor Korn- og Foderstofftilførslerne efterhaanden helt standsede.

HØSTUDBYTTE OG FODERSTOFTILFØRSEL

Tabel I viser en Oversigt over Høstudbyttets Forøgelse 1880—1937 opgjort som aarligt Gennemsnitsudbytte i Mill. Afgrødeenheder for Femaarsperioder. Tillige viser den Nettoindførslen af Korn og Forbrug af Oliekager i Mill. hkg i de tilsvarende Perioder.

I Løbet af de første 30 Aar er Fremgangen i det samlede Høstudbytte 29,1 Mill. Afgrødeenheder eller ca. 1 Mill. A. E. aarlig; men i Tidsrummet 1919/23—1929/33, altsaa det første Tiaar efter Krigens Afslutning, er Stigningen ca. 34 Mill. A. E. svarende til

I. Høstudbytte og Foderstofindførsel.

Aar	Høstudbytte Mill. Afgrødeenheder						Overskudsindførsel	
	Kornavlén		Kartofler	Græsmarksafgrøder			Mill. hkg	
	Kærne	Halm	og Rodfr.	Hø	Græs-Grøntf.	Ialt	Korn	Oliekager ¹⁾
1880—84..	18.4	5.2	1.8	4.0	11.1	40.5	0.2	0.3
1910—14..	22.5	6.6	18.6	6.9	15.0	69.6	7.4	6.8
1919—23..	22.7	6.1	20.5	6.1	16.9	72.6	5.6	4.9
1924—28..	26.7	10.0	25.3	7.7	20.6	90.3	10.0	9.4
1929—33..	31.4	10.4	30.5	8.4	25.8	106.5	14.4	8.2
1934—37..	31.8	9.2	30.7	8.1	27.3	107.1	8.0	7.7

en gennemsnitlig Fremgang paa 3,4 Mill. pr. Aar. Naar denne stærke Fremgang i sidste 4 Aars Periode 1934/37 synes standset, er dette kun tilsyneladende, idet 2 af disse Aar har haft ret unormalt Høstudbytte, nemlig 1934 med Misvækst af Roer over store Landomraader, særlig paa Øerne, saa den samlede Roeravl var 28 pCt. under Normalen, og 1936, da Kornavlén var 19—20 pCt. under Normalhøst. Ogsaa Roerhøsten 1935 var ret beskeden, nemlig 10 pCt. under Middel; men herpaa bødede dette Aars store Kornhøst, som var Landets hittidige Rekordavl af Korn (jvnfr. Tabel VI). Hvis disse særlige Forhold ikke var indtruffen, vilde Periodens Gennemsnit have ligget paa 111 à 112 Mill. Afgrødeenheder, og Fremgangen fremdeles have været iøjnefaldende om end lidt mindre end for nærmest foregaaende Tiaar.

Indtil 1914 skyldtes Fremgangen i Høstudbytte i særlig Grad Roernes Indmarch i dansk Landbrug paa Bekostning af Brakarealer og tarvelige Græsgange, men ogsaa en mere systematisk Tilsaaning af Agergræsmarkerne medvirkede hertil, skønt det indførte Sædefrøes Kvalitet lod meget tilbage at ønske.

II. Landbrugsarealets Anvendelse.

Arealanvendelse	1000 ha			pCt. af dyrket Areal		
	1919	1937	Forskel	1912	1919	1937
Kornafgrøder.....	1235	1342	+ 107	45.5	45.9	50.3
Rodfrugt og Kartofler.....	452	516	+ 64	13.8	16.8	19.3
Græs og Grøntfoder.....	813	719	÷ 94	32.7	30.3	27.0
Andre Høstafgrøder.....	42	50	+ 8	1.1	1.6	1.9
Brak.....	146	39	÷ 107	7.9	5.4	1.5
Ialt dyrket Areal..	2688	2666	÷ 22	100.0	100.0	100.0
Græsarealer udenfor Omdriften	539	577	+ 38			
Ialt Landbrugsareal	3227	3243	+ 16			

¹⁾ Herunder Forbrug af indenlandsk Produktion.

III. Høstudbytte: Afgrødeenheder pr. ha.

	Aarsudbytte: 1909—13	1919—23	1934—37
Kærne	18.0	18.4	24.6
Rodfrugter	43.2	45.3	64.4
Græs og Hø	15.3	16.6	27.1

Tabel II og III belyser et Par af Aarsagerne til Fremgangen i Høstudbytte siden 1919, dels en fortsat Ændring i Arealanvendelsen og dels en stærk Stigning i Foldudbyttet.

I grove Træk kan Ændringerne i Arealbenyttelsen fra 1919—37 karakteriseres ved, at 107,000 ha Brakareal er tilsaaet med Korn, og at Sædskiftets Græsmarker er indskrænket med 94,000 ha, hvoraf 64,000 ha er overgaaet til Rodfrugtarealerne, 8000 ha til forskellige Afgrøder, bl. a. Frøavl, medens 22,000 ha er udlagt i varigt Græsleje. Disse Græsarealer udenfor Omdriften har yderligere gennem Nykultivering af Mose og anden raa Jord faaet en Nettotilgang paa 16,000 ha.

Alt ialt betyder disse Arealforskydninger fra Brak til Kornmarker, fra Græs til Rodfrugter og fra ukultiveret Jord til Græsningsarealer en Forøgelse af Høstudbyttet paa ca. 6 Mill. A. E.; men langt den største Indflydelse har dog det stigende Foldudbytte haft. Mens man som Gennemsnit for Femaaret 1919/23 kun havde naaet at indhente det, der tabtes under Krigens Nedgangsperiode, saa stiger Foldudbyttet i de følgende 15 Aar med 34 pCt. for Korn, 42 pCt. for Rodfrugter og 63 pCt. for Græsmarker¹⁾.

En Række Forhold har medvirket til denne imponerende Fremgang, f. Eks. Grundforbedringer som Dræning, Mergling og Kalkning, der i de senere Aar er fremmet i et Tempo, som næppe nogensinde før. Endvidere kan nævnes en forbedret Opbevaring, Udbringning og Udnyttelse af Staldgødning og øget Anvendelse af Kunstgødninger, bedre Jordbehandling, større Indsigt vedrørende Sygdomsbekæmpelse og sidst, men ikke mindst, Planteforædlingen. Hver for sig er det særlige Kapitler i Historien om Høstud-

¹⁾ Græsberegningen i Kontrolforeningerne danner Grundlaget for Høststatistikken. Skalaen for denne Beregning ændredes efter 1924 saaledes at Græsmængden for en Middelko (10 kg Mælk dagl.) skulde forhøjes med 14 pCt. Stigningen i det samlede Høstudbytte af Græs og Grøntfoder fra Perioden 1919—23 til 1924—28 var 22 pCt., men alene Forøgelsen af Kvægbesætningen og Forhøjelsen i Mælkeudbytte pr. Ko vilde betinge en Stigning i Græsforbruget paa 21 pCt. Dette tyder paa, at den ældre Græsberegningsskala kun sjældent er benyttet, hvilket da ogsaa er en almindelig Opfattelse.

byttets Forøgelse i disse for Landbruget saa vanskelige Aar; men disse Forhold kan her kun skitsemaessigt omtales.

At Jordens Grundforbedring vil virke til forøget Høstudbytte er en Selvfølge. Hvis ikke, vilde den store Kapitalbinding til dette Formaal være ganske uforsvarlige baade for dem, som financierer disse Arbejder, og for Landmanden, der oftest paatager sig betydelige Gældsforpligtelser. Men Virkningen paa Høstudbyttet vil dog først rigtig vise sig efterhaanden, som Aarene gaar.

For en mere rationel Udnyttelse af Værdierne i Staldgødning og Ajle har Resultaterne fra Statens Forsøgsvirksomhed haft afgørende Betydning, men der er langt igen, før disse Resultater er fuldt udnyttede i Landbruget.

IV. Indførsel af Kunstgødning, Mill. kg.

Aar	Kvælstofgødning	Fosforsyngødning ¹⁾	Kaligødning
1881—90.....	0,3	17	0,1
1911—14.....	24	208	40
1921—24.....	119	253	33
1925—28.....	170	401	46
1929—32.....	190	380	59
1933—36.....	193	367	78

Det øgede Kunstgødningsforbrug er belyst i Tabel IV, og Indførselsværdien af den aarligt anvendte Kunstgødning har de senere Aar svinget omkring 45 Mill. Kr. — et stort Beløb, men dog næppe større end ønskeligt for Opnaaelse af højere Nettoproduktion. Ogsaa paa dette Omraade har Forsøgsvirksomheden, der er udført af Staten og de landøkonomiske Foreninger, været i høj Grad vejledende. De sidste Aars Nedgang i Forbruget af Fosforgødninger er utvivlsomt et Resultat af Gødningsforsøgene ved Statens Forsøgsstationer, medens Stigningen i Kaliforbruget er en Følge af den øgede Interesse for Græsmarksbælgplanterne. Det stadig øgede Forbrug af Kvælstofgødninger skyldes dels den iøjnefaldende Virkning og dels den relativ lave Pris for disse Gødninger.

Angaaende Planteforædlingens Betydning skal henvises til den Kendsgerning, at nye forbedrede Stammer af baade Korn, Roer og Græs har vist stor Fremgang i Ydeevne ved sammenlignende Forsøg med ældre Former. Der er saaledes i Løbet af en halv Snes Aar en Fremgang i Bygsorternes Ydeevne paa 19 pCt., og

¹⁾ Raafosfat omregnet til Superfosfat (100 kg Raafosfat = 180 kg Superfosfat).

Ydeevnen af de nye danske Rødkløverstammer ligger 20—30 pCt. over Udbyttet af indført Frø af Tidlig Rødkløver fra de bedste udenlandske Avlssteder; men Forædlingsvirksomheden arbejder i Dag mere maalbevidst end nogensinde, med langt bedre tekniske Hjælpemidler end før og i allerhøjeste Kontakt med den nyere Arvelighedsforsknings Resultater. Ja er ofte selv direkte Deltagere i Forskningsarbejdet. Vi staar her midt i en rivende Udvikling, hvoraf man kan vente sig stadig nye Bidrag til Støtte for den praktiske Plantedyrkning og til yderligere Øgning af Høstudbyttet paa dansk Jord.

I den eksempelløse Forøgelse af Høstudbyttet paa 47 pCt. i Løbet af 10 Aar har man til dels Løsningen paa den Gaade, at Landbruget ikke helt er bukket under for de urimelige, vanskelige Konjunkturforhold, det har arbejdet under siden Krigstidens Højkonjunkturer. Og man fristes uvilkaarligt til at spørge: Hvis denne Fremgang ikke havde fundet Sted, hvorledes var det da gaaet dansk Landbrug under de Pris- og Produktionsforhold, der blev det beskaaret? Og hvorledes var det gaaet med hele vor Udenrigsomsætning og med vort Lands Økonomi?

Og hvis en tilsvarende Forøgelse af Høstudbyttet kunde opvises i de Lande, hvor vi har vore Hovedmarkeder, hvorledes vilde da vore Afsætningsmuligheder have været i Dag?

Og hvorledes er det da gennem hele dette Tidsrum gaaet med Foderstofimporten? Dette fremgaar af de 2 bageste Kolonner i Tabel I.

Tilsammen udgjorde Korn- og Oliekageimporten følgende Procentdel af Landets samlede Forbrug af Planteprodukter til direkte Konsum, til industriel Anvendelse, til Saasæd, Foder m. m.

1910—14.....	17,7 pCt.
1919—23.....	13,4 »
1924—28.....	18,4 »
1929—33.....	18,0 »
1934—37.....	13,3 »

Aaret, da vi havde Maksimumsimport af Korn, var den samlede Indførsel dog 21,5 pCt. af Forbruget; men de sidste Aar er der atter Nedgang, og hvis Høstudbyttet i Perioden 1934/37 havde været nogenlunde normalt, vilde Importbehovet som Gennemsnit af disse Aar kun have været ca. 10 pCt. af det samlede Forbrug af Planteprodukter.

Til yderligere Belysning af Importspørgsmaalet kan nævnes, at

Overskudsindførslen af Korn og Kornvarer efter den store Kornhøst 1935 kun var 5,5 Mill. hkg, naar Aaret regnes fra 1. September 1935 til 31. August 1936, og med normal Roehøst kunde denne Indførsel yderligere have været reduceret 1 à 2 Mill. hkg; men det følgende Aar, efter den daarlige Kornhøst i 1936, steg Importen atter til 10,9 Mill. hg trods stor Roeavl.

V. Høstudbyttets og Foderstofimportens Anvendelse 1934—37.

Mill. Afgrødeenheder.

	Ialt	Konsum, Industri, Eksport og Saasæd	Foder	pCt.
Korn: Avlen.....	31.8			
Import.....	8.0			
Kartofler og Rodfrugt.....	30.7	7.6	32.2	30
Græs, Grøntfoder og Hø.....	35.4	5.4	25.3	23
Halm.....	9.2	—	35.4	33
Oliekageforbrug (7,7 hkg).....	8.5	(2.3)	6.9	6
		—	8.5	8
Ialt....	123.6	15.3	108.3	100

En skematisk Oversigt over Høstudbyttets Anvendelse for Aarene 1934/37 er vist i Tabel V. Eksporten af Korn og Kornvarer som 1937 naaede 1,934 Mill. hkg, er fradraget Kornimporten. Frø og Havesager er ikke medregnet. Til Anvendelse for Mølleindustrien, Øl- og Spritindustrien m. m. samt til Saasæd er medgaaet 7,6 Mill. hkg Korn. Sukkerfabrikkerne, Kartoffelmelsfabrikker, Spritfabrikker samt Kartoffeleksporten og Forbrug af Spisekartofler har lagt Beslag paa ca. 5,4 Mill. Afgrødeenheder. 2,3 A. E. Halm = 25 pCt. af Avlen, er regnet som Strøelse. Tilbage er ca. 108 Mill. A. E., der er udnyttet som Foder til den samlede Husdyrbestand. Dette svarer i Foderværdi til den hjemlige Avl + 1 Mill. A. E. Af disse 108 Mill. A. E. repræsenterede Oliekageforbruget 8 pCt., Kornforbruget 30 pCt. og Grovfoderet tilsammen 62 pCt. af Foderforbruget. I Følge Landhusholdningsselskabets driftsøkonomiske Udvalgs Beregning fordeles dette Grovfoder paa følgende Maade i Besætningen:

Kvæg	85 pCt.
Heste	10 »
Svin	5 »

HUSDYRPRODUKTIONEN OG DENS AFSÆTNING

Vender vi os herefter til Husdyrproduktionen, mangler vi en fuldstændig Produktionsstatistik, men af foreliggende Opgørelser

fremgaar, at Hjemmemarkedet aftager omtrentlig følgende Mængder af den samlede Produktion:

Mejeriprodukter	ialt ca. $\frac{1}{3}$
Kød	» $\frac{2}{3}$
Flæsk	» $\frac{1}{4}$
Æg	» $\frac{1}{5}$

Resten eksporteres, og Tabel VI viser Udførslen af de vigtigste Varegrupper for Aarene 1929/37. Det fremgaar af denne Oversigt, at Eksporten de sidste 4 Aar i Hovedsagen har været stillestående. Indtil 1931/32 var dansk Landbrugseksport som en Hær i Fremmarch. De følgende 2 à 3 Aar blev et Tilbagetog til den Stilling, der nu som Helhed er holdt gennem 4 Aar med en Antydning af ny Fremgang i 1937.

VI. Udførsel af Husdyrprodukter.

Aar	Heste 1000 Stk.	Smør Mill. kg	Kreaturer ber. 1000 Stk.	Flæsk Mill. kg	Lev. Svin 1000 Stk.	Æg Mill. Snese
1929	3.3	159	287	249	51	39
1930	1.2	169	239	306	62	43
1931	5.4	172	238	376	34	49
1932	9.4	158	166	390	26	55
1933	11.9	151	94	296	73	54
1934	8.7	150	125	223	57	56
1935	5.2	138	133	200	54	59
1936	6.8	146	195	176	184	70
1937	12.0	153	268	183	169	81

I Aarene efter 1930 har Landbrugets eksportmæssige Stilling været under livlig Debat, navnlig vor Eksportmængde og dens Indflydelse paa Markedsprisen — specielt paa Hovedmarkedet i England. I Dag er der næppe mange, som for Alvor vil tilraade en yderligere frivillig Indskrænkning af Landbrugseksporten; men det er vel tvivlsomt, om Tiden allerede er inde til at regne med nye Fremstød og til en Produktionsforøgelse.

Under denne Debat har Landbruget ofte krævet Plads for den fulde Udnyttelse af sit »Produktionsapparat«; men hvad der menes dermed har oftest været uklart. Er det en Husdyrbestand af den Størrelse, vore nuværende Staldbygninger kan rumme? Er det Udnyttelsen af den nuværende Besætnings fulde Produktionsevne? Eller er det den Husdyrbestand, som er nødvendig for den mest økonomiske Udnyttelse af Landets Høstudbytte? Dette sidste turde maaske være den heldigste Tydning af Ordet »Produktionsapparat«.

Husdyrproduktionen kan i nogen Grad reguleres efter Høstudbyttet, men ogsaa kun til en vis Grad. Det kniber tilsyneladende ofte Folk udenfor Landbostanden at forstaa, at denne Regulering ikke kan være mere effektiv.

Industrien er vant til ret hurtigt at kunne indrette sin Produktion op eller ned efter Markedets Krav. Dens Raastoffer kan som Regel oplagres uændrede fra Tid til anden, fra Aar til Aar. Dens Maskiner kan gaa i Døgndrift eller i en normeret 8 Timers Arbejdsdag eller helt standses og efter en hensigtsmæssig Behandling atter genfindes uændrede, naar de paany skal i Brug. Industriens Produktion er et Produkt af Teknik, Organisation og matematiske Beregninger; men Landbrugets Produktion beror paa biologiske og meteorologiske Kræfter, der ikke paa samme Maade kan beregnes og langtfra kan beherskes, og Landbrugets »Produktionsmaskiner« (Planter og Dyr) gaar altid i Døgndrift. Tydeligst fremgaar dette maaske ved Betragtning af det svingende Høstudbytte fra Aar til andet, saadan som dette er vist i Tabel VII.

VII. Høstudbytte 1933—37.

Aar	Kornavlén		Rodfrugter			Hø	Græs og Grøntf.	Ialt
	Kærne	Halm	Foder-roer	Sukker-roer	Kar-toffer			
1933.....	31.4	9.1	26.8	3.8	3.3	7.7	27.5	109.6
1934.....	32.0	8.8	(19.8)	2.1	3.2	7.8	27.3	101.0
1935.....	34.9	10.4	23.6	3.8	3.0	7.8	27.4	110.9
1936.....	(27.3)	8.1	27.5	3.7	3.1	8.1	27.0	104.8
1937.....	32.7	(9.1)	25.6	3.9	3.3	8.7	(27.7)	111.0

Man vil her finde Variationer paa indtil 10 Mill. A. E. fra Aar til andet, og selv om dette er usædvanlig meget, viser Statistiken dog, at saa store Variationer kan indtræffe, og ofte vil det dreje sig om 6 à 7 Mill. A. E., hvilket svarer til lige saa mange Mill. Tdr. Kornværdi.

For fuld økonomisk Udnyttelse af det enkelte Aars Avl kræves en Husdyrbestand, der omtrentlig kan omsætte en Maksimalavl, idet kun Korn kan overgennemmes i større Kvanta fra Aar til Aar; men ofte rammer Svingningerne i fuldt saa høj Grad Foderafgrøderne som Kornavlén. Besætningerne kan ikke uden store direkte Tab reduceres efter et enkelt Aars lavt Høstudbytte og vil tilmed ikke et følgende Aar kunne forøges til passende Størrelse for en Maksimalhøst. Landbruget maa derfor af Hensyn til fornuftig

økonomisk Drift altid have Adgang til Import af nødvendigt Supplementsfoder i daarlige Høstaar.

Ogsaa nationaløkonomisk set vil dette være ønskeligt, ligesom det er en Betingelse for Opretholdelse af et stabilt Eksportmarked. Naar vor eksportmæssige Stilling trods alle Vanskeligheder er saa stærk, som den er, skyldes det, foruden vore Produkters Kvalitet, tillige det Forhold, at vore Landbrugsprodukter ogsaa kvantitativt viser mere regelmæssige Tilførsler Maaned efter Maaned og Aar efter Aar end fra noget andet Land. Men naar dette er fastslaaet, maa det ogsaa fremhæves, at Landbruget i saa høj Grad som gørligt bør indrette sin Produktion efter de sandsynlige Afsætningsmuligheder.

Det er foran vist, at Danmarks Høstudbytte er i stadig og stærk Stigning, og saafremt ikke uoverstigelige Afsætningsvanskeligheder nødvendiggør en Bremsning af denne Udvikling, vil de samme Faktorer, som hidtil har virket, ogsaa i kommende Aar virke til fortsat stigende Høstudbytte. Hvis det nu maa erkendes, at Vilkaarene for nye større Fremstød for Landbrugseksporten ikke for Tiden er til Stede og heller ikke de nærmeste Aar har sikker Udsigt til at blive lønnende, maa Bestræbelserne indtil videre gaa ud paa i samme Omfang, som Høstudbyttet stiger, at kunne omsætte den større Avl gennem en Husdyrproduktion af omtrent den nuværende Størrelse, d. v. s. ved en tilsvarende Indskrænkning af Foderstofimporten, altsaa ved en større Selvforsyning med Foder.

Hvorledes er dette muligt?

Ved Besvarelsen heraf vil det være nyttigt at dele Problemet i 2 forskellige Opgaver, nemlig:

1. Selvforsyning med proteinfattige Fodermidler.
2. Selvforsyning med mere proteinrige Fodermidler.

Førstnævnte Opgave kan sagtens løses — ja er allerede stærkt paa Vej til at blive løst. Det gælder her en Aflastning af Kornindførslen; og med den nuværende Husdyrproduktion er den Dag næppe fjern, da Kornimporten i gode Høstaar vil være overflødig. Det er allerede paavist, at Nettoindførslen af Korn og Kornvarer efter den gode Kornhøst 1935 ikke dækkede væsentlig mere end Kornforbruget til Mølleindustrien og anden industriel Anvendelse, og under Forudsætning af normal Rodfrugtavl vilde Hjemproduktionen endda kunnet dække 1 à 2 Mill. hkg af dette Forbrug.

Der kræves altsaa i de gode Kornaar kun en moderat Forøgelse af Konravlen for at dække hele vort Forbrug eller — hvad der

ligger nærmere for — kun en forholdsvis mindre Aflastning af Foderkornforbruget ved Ombytning med andre Fodermidler.

En Forøgelse af Kornhøsten vil utvivlsomt komme alene gennem en fortsat Stigning i Foldudbyttet, hvorfor der endnu er betydelige Muligheder; men den nu gennemførte Svinekortfordeling i Forbindelse med Minimalprisen paa Korn vil muligvis føre til nogen Udvidelse af Kornarealet, navnlig paa større Gaarde.

Dertil kommer, at med de høje Kornpriser vil følge yderligere Bestræbelser for at aflaste Kornforbruget gennem Erstatning med billigere Fodermidler f. Eks. tørstofrige Roer, og i saa Henseende vil dels Sukkerfoderoerne med 22—23 % og dels de nye tørstofrige Fodersukkerroestammer med 17—18 % Tørstof være en væsentlig Hjælp. Blot en saa forholdsvis beskedne Ombytning som 25—30 % af Hestenes og Malkekøernes samt 10 % af Svine-nes nuværende Kornforbrug vil frigøre over 4 Mill. hkg Korn til anden Anvendelse. Og en noget større Ombytning ligger baade indenfor Mulighedernes og fornuftig Økonomis Grænse.

Den Dag er derfor næppe fjern, da ogsaa Brødkornsforbruget kan dækkes af den hjemlige Avl. Og længere er det næppe ønskeligt at komme, da Eksport af almindeligt Foderkorn næppe kan ventes at hjembringe Priser, som kan betinge rentabel Kornproduktion under danske Forhold. Anderledes med en begrænset Eksport af Kvalitetsvarer, f. Eks. Maltbyg til Overpriser.

Vender vi os derefter til Spørgsmaalet om Landbrugets Selvforsyning med proteinrige Fodermidler, er dette Problem ulige vanskeligere at løse, og man bør foreløbig højst stile mod en delvis og gradvis Aflastning af Oliekageimporten og væsentlig kun i samme Grad, som Afsætningen af Mejeriprodukter til rimelige Priser møder Vanskeligheder, eller hvad Produktionsøkonomien i det enkelte Landbrug betinger af Omlægning. Dette vil nemlig være ret forskelligt fra Sted til Sted og fra Egn til Egn.

Fuldstændig Selvforsyning under de nuværende Forhold vil dels føre til daarligere Økonomi for vor Mælkeproduktion som Følge af ufuldstændig Udnyttelse af højtydende Dyrs Produktionsevne, og dels vil Produktionen utvivlsomt blive stærkere sæsonpræget med Forskydninger fra Vinter- til Sommerproduktion, hvilket som før antydet utvivlsomt vil svække vor eksportmæssige Stilling.

Malkekvæget er jo den Del af vort Husdyrhold, der har det største Proteinbehov; men dette Proteinbehov er forskelligt efter den forskellige Mælkeydelse. Eller rettere: Det er forskelligt i Dyrets Vedligeholdelsesfoder og i Produktionsfoderet, idet der i

Vedligeholdelsesfoderet kun kræves 10 % af Næringsværdien (Nettokalorierne) i Form af Protein, medens der i Produktionsfoderet skal være 20 %. Da nu Vedligeholdelsesfoderet er en konstant Størrelse, medens Produktionsfoderet ved økonomisk Fodring skal svinge proportionalt med Mælkeydelsen, maa det samlede Foders Proteinindhold variere efter, hvor stor en Part af Foderet, der medgaar til henholdsvis Vedligehold og Produktion, d. v. s. efter Dyrenes Mælkeydelse.

Proteinbehovet udtrykkes sædvanlig ved g fordøjeligt Renprotein pr. Foderenhed, og i det samlede Foder skal en Ko med en daglig Mælkeydelse paa 5 kg have 90 g Renprotein pr. F. E., medens der ved en Mælkeydelse paa 25—30 kg kræves 125—130 g pr. F. E. Den højtydende Ko kræver saaledes 40 à 45 % højere Proteinindhold i Forhold til Næringsværdien end den lavtydende, og et saa stort Proteinindhold vil det store Flertal af Landbrug vanskeligt kunne fremskaffe udelukkende i hjemmeproduceret Foder i tilstrækkelig koncentreret Form for højtydende Dyr's Vinterfoder.

For at opnaa den fysiologisk rigtige Næringsmængde og Nærings sammensætning til disse Dyr og derigennem Maximaludnyttelsen af det samlede Foder, kræves der altsaa et Tilskud af stærkt koncentreret og særligt proteinrigt Foder; men i hvilken Udstrækning dette bliver nødvendigt, vil bero paa de stedlige Vilkaar for Avl af proteinrigt Grovfoder, og navnlig til hvilke Produktionspriser dette kan fremskaffes.

En Forøgelse af Æggehvideproduktionen kan her hjemme næppe tænkes uden gennem yderligere Udnyttelse af Bælgplantedyrkningen og nærmere præciseret kun ved Bælgplanter af Græs- og Grøntfoder-Typen.

Bælgplanter til Modenhed viser sig de allerfleste Steder at være saa lunefuld og vanskelig, at kun yderst faa Landmænd fastholder Dyrkningen i betydeligt Omfang gennem en Aarrække. Dertil kommer, at Ærter — som der væsentligst hidtil har været Tale om — anvendt til Malkekøernes Foder giver daarlig Smørkvalitet. Og angaaende Udnyttelsen af den nye tyske Sødlupin er det endnu for tidligt at anbefale denne til udbredt Frøavl med Fodringsformaal for Øje. Dertil er Ydeevnen endnu for lidt afprøvet under vore Forhold, og dens Høstningsvanskeligheder for store med de opspringende Bælge og Kærnespild under Høstningen. Selv i dens Hjemland, Tyskland, hvor Betingelserne for Modningen er bedre end hos os, har den vel næppe faaet den Betydning, man oprindeligt drømte om.

Det maa derfor være gennem Græs- og Grøntfoderafgrøder, en Forøgelse af den hjemlige Æggehvideproduktion skal ske. Og for en saadan Forøgelse er Mulighederne endnu langt fra udtømt, naar Landbruget betragtes som en Helhed.

Tabellerne I og II viser, at det samlede Høstudbytte af Græsmarksarealerne trods en *I n d s k r æ n k n i n g* af disse paa 56,000 ha i Perioden 1919/23—1934/37 er steget med 10,4 Mill. Afgrødeenheder, medens Rodfrugtavlen, der i samme Tidsrum er udvidet med 64,000 ha, kun er forøget med 10,2 Mill. A. E., og Kornavlen, der har faaet et Tillæg paa 107,000 ha, kun viser en Forøgelse paa 9,1 Mill. A. E. (Jævnfør føromtalte Stigning i Foldudbytte).

Det er utvivlsomt fremdeles i Græsmarkerne, at de bedste Muligheder ligger med Hensyn til Udbyttestigning; men baade disse Muligheder og Græsdyrkningens gode Økonomi staar og falder med Bælgplanternes Udnyttelse og Trivsel. Det drejer sig her hovedsagelig kun om 3 Bælgplanter, nemlig Rødkløveren, Hvidkløveren og Lucernen.

Af disse er Lucernen mest lunefuld. Trods god Vandafledning, Kalkning, Bakterietilførsel og hensigtsmæssig Gødskning giver den i mange Egne og navnlig paa mange Lokalteter alt for ringe Udbytte; men Aarsagen hertil er endnu ikke klarlagt.

De Fremstød, der Tid efter anden er gjort for større Udbredelse af Lucernedyrkingen, har hyppigere ført til Skuffelse end Tilfredshed, og ejendommeligt har det været at iagttage, hvorledes Salget af Lucernefrø har svinget gennem Aarene. Efter tørre og varme Somre fulgte et større Lucerneudlæg, medens der efter fugtige og kølige Aar ogsaa mærkedes en køligere Stemning med Nedgang i Frøforbruget. Ligeledes synes Lucernen at have vanskeligere ved at holde sig i de mere regnrige Egne med stor Efteraarsnedbør end paa Landets mere tørre Lokalteter; men som nævnt er Lucernens Dyrkningsbetingelser endnu ikke tilstrækkelig klarlagt. Mange Landmænd er derfor i Dag ude af Stand til at udnytte denne Plante med Fordel; men hvor den lykkes, er det en meget værdifuld Afgrøde. Det kan derfor hilses med Glæde, at der nu gøres et Forsøg paa at udrede det vanskelige Lucernedyrkningsproblem gennem systematiske Undersøgelser af Jordbundsforholdene i de eksisterende Lucernemarker Landet over, baade i vellykkede og mer eller mindre mislykkede Afgrøder.

Hovedinteressen maa indtil videre samle sig om Kløverens Udnyttelse i Sædskiftets Græsmarker samt om Hvidkløverens Udnyt-

telse paa de efterhaanden ret begrænsede Omraader, hvor den viser sig virkelig varig i fastliggende Græsarealer. Disse Græsarealers Varighed paa ikke særlig humusrige eller lavtliggende Arealer maa staa eller falde med Kløverbstanden; men her spiller Benyttelsen af varige Hvidkløverformer dog ogsaa en væsentlig Rolle. Med Græs som eneste Bestand kan der paa almindelig Agerjord næppe produceres billige Græsfoderenheder, fordi der i saa Fald kræves betydelige Tilskud af Kvælstofgødning. Navnlig gælder dette for lettere Jordtyper.

Slagordet om billigt Græsfoder gælder derfor langt fra alle vore Græsmarker, men kan være rigtigt ved fornuftig Græsmarksdrift paa »græssikre« Arealer, d. v. s. Arealer med nogenlunde gode Fugtighedsforhold. Paa udpræget let Jord vil Græsproduktionen altid være noget i Retning af Lotterispil, hvor Gevinst er helt betinget af en rigelig og nogenlunde jævnt fordelt Nedbør gennem hele Vækstperioden. Kartofler og Roer er her langt sikrere Afgrøder, Kartoflerne, fordi de er meget mere modstandsdygtige mod Tørke, og Roerne, fordi Roens Stofproduktion væsentlig falder i den fugtige Sensommer- og Efteraarstid.

Hvilken Rolle andre Bælgplanter kan komme til at spille som Grøntfoderafgrøder i kommende Aar, er vanskeligt at sige noget afgørende om. Størst Interesse knytter sig for Tiden til Sødlupinen for den lettere Jord. Den egner sig tilsyneladende lige godt til direkte Anvendelse som Grøntfoder og til Ensilering. Forsøgene fra de sidste Par Aar viser Udbyttet, der svinger mellem 16,000 og 61,000 kg Grønvægt pr. ha, og under Forudsætning af et Tørstofindhold af 13—15 % og en Foderværdi af 1,5 kg Tørstof = 1 F. E. vil der medgaa 10 à 12 kg Grønvægt pr. F. E., d. v. s. ovennævnte Afgrøde repræsenterer Foderværdier mellem 1500—5000 F. E. pr. ha. — Sidstnævnte Udbytte maa siges at være meget tilfredsstillende, men vil kun kunne naas, naar Fugtighedsforholdene er gunstige. Hvor stort Udbytte, der er nødvendig for rentabel Dyrkning, kan der vanskeligt gives almengyldige Regler for. Som antydnet trænger Dyrkningsproblemerne vedrørende Sødlupinen til yderligere Afklaring, og Frøforsyningen maa ind i et andet og bedre Leje end den nuværende.

Hovedformaalet med Græs- og Grøntfoderproduktionen er dog at fremskaffe sundt, rigeligt og billigt Foder til Dyrenes Sommerernæring, og herpaa maa Kræfterne først og fremmest sættes ind. Men skal dette naas, vil der altid i normale Græsningsaar og Aar, som ligger derover, blive et Overskud, særlig da i vækst-

ypelige Perioder, f. Eks. omkring mellemste og sidste Trediedel af Maj, hvor Jordens Vinterfugtighed endnu strækker til, hvor Planternes Vækstenergi er størst, og hvor det varmere Vejr ofte indtræffer. Da kan det af Hensyn til hurtig Genvækst for senere Græsning være ønskeligt at slaa en Del af Afgræsningsarealerne paa saa tidligt Tidspunkt, at Høberedning er meget vanskelig for ikke at sige umulig. Og her vil Ensilering være paa sin Plads. Til Støtte for Græsningen senere paa Sommeren er der ofte tillige Brug for enten Grøntfoderafgrøder eller en Eftergræsning paa Høslætarealer, som kan sættes ind i mere græsknappe Perioder, hvis saadanne indtræffer, men ellers konserveres til Vinterfoder. Derfor vil der i ethvert velordnet Græsmarksbrug blive større eller mindre Partier af Græs- og Grøntfoder til Konservering som Støtte for Vinterfodringen.

I hvilken Udstrækning man yderligere bør lægge an paa Græs- eller Grøntfoderafgrøder til Vinterbrug afhænger af stedlige Forhold og navnlig af, til hvilken Produktionspris disse Afgrøder kan frembringes. Man maa nemlig gøre sig klart, at billige Græs- eller Grøntfoderenheder ikke altid er ensbetydende med billigt Hø eller billig Ensilage, men samtidig maa det fremhæves, at billigt Græs er en absolut Forudsætning for relativt smaa eller moderate Produktionspriser for konserveret Foder.

Man drøfter i disse Aar 3 forskellige Konserveringsmetoder for Græs- og Grøntfoder, og Meningen om Anvendeligheden af disse i det økonomiske Husdyrbrug er stærkt delte.

I Tabel VIII er forsøgt en Sammenligning af Økonomien ved disse Metoder, idet der som Udgangspunkt er valgt Grøntfoderenheder med 3 forskellige Produktionspriser, hvor Eksempel II svarer til den af Driftsbureauet beregnede Gennemsnitspris for Aarene 1931/32—1935/36. Denne var 6,6 Øre pr. F. E. Men i disse Landbrug var ca. 15 % af Afgrøden bjærget som Hø, og Omkostningerne herved bevirkede (direkte og indirekte) en Forhøjelse af Gennemsnitsproduktionsprisen for hele Afgrøden med 0,7 à 0,8 Øre pr. F. E., hvorfor den virkelige Produktionspris pr. Grøntfoderenhed bliver lidt under 6 Øre. Eksemplerne I og III repræsenterer henholdsvis en lav og en høj Produktionspris for Grønvaren, men ikke Ydergrænserne.

Bjærgningsomkostningerne er for alle 3 Konserveringsmaader forudsat at være ens, nemlig 2 Øre pr. F. E., hvilket er en almindelig Angivelse, som vistnok i Hovedsagen er rigtig, men dog

VIII. Produktionspriser for konserverede Græsmarksafgrøder.

	Eksempel I. II. III.		
Produktionsprisen Øre pr. Grøntfoderenhed.....	4.5	6.0	7.5
Hø: Bjergningsomkostninger 2 Øre pr. F. E. +			
20 pCt Bjergningstab.....	7.6	9.5	11.4
30 — —	8.4	10.6	12.7
40 — —	9.5	12.0	14.5
50 — —	11.0	14.0	17.0
A. I. V.-Ensilage: Bjergningsomkostninger 2 Øre + Ensileringsomkostninger 2 Øre pr. F. E. +			
15 pCt. Ensileringstab.....	9.3	11.1	12.8
25 — —	10.0	12.0	14.0
Kunsttørring: Bjergningsomkostninger 2 Øre + Tørringsomkostninger for Borupgaard 7.8 Øre pr. F. E. (75 pCt. Vand — 1.37 kg Tørstof pr. F. E. Beregnet efter 60 Øre pr. Arbejdstime, 39 Kr. pr. Tons Kokes) +			
5 pCt. Fordøjeligheds- og Tørringstab.....	14.5	16.1	17.7
15 — —	15.1	16.9	18.6
(Beregnet efter 120 Øre pr. Arbejdstime, 60 Kr. pr. Tons Kokes)			
5 pCt. Fordøjeligheds- og Tørringstab.....	16.9	18.5	20.1
15 — —	17.5	19.3	21.0

antagelig saadan, at ved større Markafstand bliver Høbjergningen billigst og ved lille Markafstand gaar Forskydningen i modsat Retning. Endvidere er til disse Omkostninger lagt den indirekte Fordyrelse af Foderet gennem de under Konserveringen opstaaede Tab.

Anførte Tabsprocenter navnlig for Høbjergning vil maaske ved første Øjekast forbyse, men uden at gaa i Detailler kan nævnes, at Tabene i Praksis utvivlsomt spænder over denne Skale men saaledes, at en Tabsprocent paa 20 er omkring Minimum og betinger baade omhyggeligt Arbejde og gunstigt Vejr, ligesom Tab paa henimod 50 % kun undtagelsesvis naas og kun ved uheldsmæssig Høberedning — f. Eks. stort Bladspild af Kløver, for tidlig Stakning eller Hjemkørsel, daarligt Bjergningsarbejde og ugunstige Vejrforhold. Almindeligst er Tab mellem 25 og 40 %, varierende efter Vejrforhold og Høberedningsmaade. Jo tidligere Afgrøden slaas, desto højere Proteinindhold og højere Tabsprocent.

Ensileringstab, der omfatter baade Gæringstab og Randsvind, har almindeligvis ved Syremetoden (A. I. V.) ligget mellem 15 og 25 % af Foderværdien — for Gæringsensilage ofte højere — men der er nogen Sandsynlighed for, at Tabene kan bringes noget længere ned ved mere rationel Anvendelse af Metoden.

For Kunsttørring er regnet med 2 forskellige Priser paa Arbejde og Brændsel. Først de Priser, som er benyttede i Redskabsudvalgets 73. Beretning, der omhandler Kontrolundersøgelser med forskellige eksisterende Anlæg, nemlig 60 Øre pr. Arbejdstime for Mandskabet til Betjening af selve Tørringsanlægget og 39 Kr. pr. Tons Koks. Ved sidstanførte Beregning er anvendt omtrentlige Dagspriser med en tarifmæssig Arbejds løn paa 120 Øre pr. Time og 60 Kr. pr. Tons Koks. Det forudsættes, at Grønmassen indeholder 75 % Vand, altsaa er nogenlunde frisk slaaet og uden synderlig Fortørring, samt at Tørringsanlægget udnyttes i 1800 effektive Arbejdstimer aarlig. Dette Timetal vil vanskeligt kunne naas, naar hele Afgrøden skal tørres paa det gunstigste Udviklingstrin og vil i hvert Fald i de travle Sæsoner kræve hel eller delvis Døgndrift, hvilket atter let bevirker højere Arbejds løn. Der er ikke regnet med nogen Forhøjelse af de i Beretningen forudsatte Udgifter ved Anlæggets Forrentning og Amortisation, hvilket med Anlæggenes nuværende høje Anskaffelses sum vil betinge en yderligere Forhøjelse af Omkostningerne paa 1 à 2 Øre pr. F. E. Fordøjeligheds- og Tørringstabet ved Kunsttørring er kun i ringe Grad belyst, hvorfor Tallene er ret skønmæssige, men Redskabsudvalget konstaterede et Støvtab under Tørringen paa henimod 5 % Tørstof, og adskilligt tyder paa nogen Tilbagegang i Fordøjelighed¹⁾ — rent bortset fra Faren for Brankning ved for høj Temperatur. Enhver Grad af Lufttørring vil desuden fremkalde noget Aandingstab i Materialet.

Selv om Beregningerne i Tabel VIII skulde trænge til nogen Korrektion, viser de dog Hovedlinien i Spørgsmaalet om Grøntfoderkonserveringens Økonomi. Det ses, at billigt Græs kan give forholdsvis billigt Hø og Ensilage, men dyrt Græs ikke. Det skønnes, hvad omhyggeligt Konserveringsarbejde betyder for det økonomiske Resultat, og maner til Paapasselighed. Det fastslaar tilige, at Kunsttørringen er den kostbareste Konserveringsform, i hvert Fald naar man ikke har Adgang til særlig billigt Brændsel.

Dog kan muligvis ogsaa Kunsttørringen være paa sin Plads til Fremskaffelse af Ekstrakvaliteter af Grøntfoder til Indblanding i Hønsefoder og i Foder til Grisesøer i Vintertiden, hvor Adgang til frisk Grøntfoder eller anden god Grøntkonserver er vanskelig eller udelukket.

¹⁾ Prof. Mølgaard fandt saaledes ved sine Undersøgelser, at der af kunsttørret Lucerne krævedes 1.37 kg Tørstof pr. F.-E.; medens man af ung grønt Lucerne plejer at regne ca. 1.2 kg Tørstof = 1 F.-E.

Men til Fremskaffelse af almindeligt Kreaturfoder vil Kunsttørringen med de nuværende Priser paa Arbejde og Brændsel baade betinge altfor dyre Foderenheder og for dyrt Protein. Den indirekte Virkning som Vitaminkilde er næppe endnu saa afklaret, at den kan indgaa i økonomiske Beregninger over Foderets Anvendelighed, og endelig maa det ved Overvejelser af den Art ikke glemmes, at jo bedre Høberedningen og Ensileringen gennemføres, desto mere nærmer Hø og Ensilage sig i enhver Henseende til det saakaldte »Vitamigrønt« — det kunsttørrede Produkt — ja kan maaske endda have et Fortrin ved mere tiltalende Smag og Lugt.

Ved Vurdering af de sædvanlige Konserveringsmaaders Fortrin eller Mangler maa man dog holde sig klart for Øje, at ingen som helst Konserveringsform skaber blot en eneste F. E. til Veje. Der kan kun være Tale om at bevare en større eller mindre Part af de Foderværdier, Avlen har frembragt; men disse 2 Forhold blandes ofte i Diskussionen sammen paa en ret uheldig og forvirrende Maade.

Naar der saaledes ved Kunsttørring kun kan være Tale om at fastholde en Del af de Foderværdier, som vilde gaa tabt ved andre Konserveringsmaader, bliver Omkostningerne ved selve Tørringsprocessen jo den Pris, der maa betales for at bevare disse Værdier for Forbruget. Tørringsomkostningerne bliver altsaa Prisen for de Foderenheder, der bevares mod Tab, og om denne Pris bliver rimelig, afhænger baade af den bevarede Fodermængde og af Tørringsudgifterne.

Problemet har 2 Sider, dels en privatøkonomisk og dels en nationaløkonomisk, og disse behøver ikke absolut at være samfaldende.

Privatøkonomisk kan Regnestykket opstilles ret enkelt saaledes: Hvilke Foderenheder køber man billigst, enten de, der bevares mere ved Hjælp af Kunsttørring end ved alm. Hø- og Ensilagetilberedning, eller de, man køber hos Foderstofhandleren — eventuelt delvis selv avler i Form af flere Roer suppleret med nødvendige Oliekageindkøb. Med de nuværende Priser paa Arbejde og Brændsel kan Svaret næppe være tvivlsomt (se Tabel VIII).

Nationaløkonomisk er Sagen noget mere indviklet; men hvis Værdien af det gennem Tørringen indvundne Foder ikke er større end Prisen paa de til Tørringsanlæggenes Fremstilling og Drift

importerede Raastoffer i Form af Maskingods og Brændsel til Tørring og Fremstilling af Elektricitet m. m., saa er Sagen ret ligetil. Det kan hverken være en mere national Handling eller større nationaløkonomisk Vinding at indføre Brændsel m. m. i Stedet for Foderstoffer. Med de nugældende Kokspriser, 60 Kr. pr. Ton, + en Elektricitetspris paa 8 Øre pr. K. W. T. bliver disse Udgifter efter Borupgaard-Undersøgelserne 3,48 Kr. pr. 100 kg Lucernetørstof¹⁾ = 4,75 Kr. pr. 100 F. E. For dette Beløb kan for Tiden i Engroshandelen købes ca. 32 F. E. i Soyaskraa og 36 F. E. i Jordnødkager, hvilket i Næringsværdi dækker 32 à 36 Procent ved Høberedning og giver 2 à 3 Gange saa megen Protein. Elektricitetsprisen er ganske vist ikke identisk med Energiimporten, men dertil kommer Importprisen for Anlæggets Raastofforbrug + Kapitalbindingen, saa nogen Styrkelse af vor valutariske Stilling kan det under de nuværende Prisforhold ikke blive. Hvilken Vægt, der dernæst bør lægges paa de Arbejdsmuligheder for uproductivt Arbejde, Fremstillingen af Anlægene og selve Anlæggenes Betjening skaber, er et rent socialt og ikke et økonomisk Problem og bør i hvert Fald ikke kræves betalt af det Landbrug, der i Forvejen arbejder under vanskelige Konjunkturbetingelser.

Men i det foregaaende er kun berørt en Del af de Spørgsmaal, Selvforsyningsproblemet med Proteinfoder rummer. Et væsentligt større Forbrug af konserveret Grøntfoder vil i lige saa høj Grad aflaste Forbruget af Roer som Forbruget af Oliekager i Malkekøernes Foder og derigennem paavirke saavel Arealbenyttelsen som det samlede Høstudbytte samt Arbejdsmulighederne i Markbruget, der vil mindskes ved Overgang fra Roer til Græs eller Lucerne.

Indflydelsen paa Dyrenes Sundhed og paa Vintermælks og Vintersmørs Vitaminindhold maa ikke overses, ligesom i hvert Fald Hø og kunsttørret Grøntfoder paa en god og naturlig Maade vil kunne bidrage til Løsningen af Spørgsmaalet om vore Husdyrs Mineralstofbehov.

Men til fuldstændig Afløsning af Oliekager som Æggehvidekilde for højtydende Køer er Proteinindholdet som nævnt utilstrækkeligt. Ved Hjælp af billig Græsproduktion kan fremstilles Hø eller Ensilage, som prismæssigt kan konkurrere med de nugældende Oliekagepriser, saa en delvis Ombytning kan under den

¹⁾ Der medgik 44.0 kg Kokes à 6 Øre = 264 Øre
og 10.5 K.W.T. à 8 » = 84 »

Tilsammen = 348 Øre

Forudsætning ikke alene være mulig, men ogsaa økonomisk fordelagtig.

En fortsat Forøgelse af Landets Høstudbytte uden tilsvarende Forøgelse af Eksportmulighederne kan tvinge Landbruget stærkere ind paa den Selvforsynings Vej, det allerede har betraadt de senere Aar.

En gradvis udvidet Selvforsyning med Foder kræver ikke store og drastiske Arealomlægninger, men kun mere rationel Udnyttelse af bestaaende Arealer. Mulighederne for Udvidelse af Kløvergræsmarkerne og Lucernearealer er begrænset af Hensyn til farlige og ødelæggende Plantesygdomme, og noget lignende gælder ogsaa andre Afgrøder. I grove Træk kan man vistnok sige, at den nuværende Arealbenyttelse i høj Grad er bestemt under Hensyn til Kravet om at holde Afgrøderne sunde og ydedygtige; men indenfor de bestaaende Rammer for Arealbenyttelse er som nævnt ogsaa fortsat Muligheder for yderligere driftsmæssig Tilpasning i den antydede Retning, hvis en saadan bliver ønskelig.

En tvangsmæssig Begrænsning af Korn- og Foderstofimporten vil antagelig blive til Skade baade for Landmanden og for Samfundet. Den vil kunne hæmme Landmandens Bestræbelser for en fornuftig Udnyttelse af Markens Grøde, og det er tvivlsomt, om den vil forøge Landbrugets samlede Nettoproduktion, hvilket dog maatte være Formaalet.

IX. Handelsomsætning med Udlandet, Mill. Kr.

Aar	Ialt	Udførsel:		Landbrugets Overskuds- udførsel
		Landbrugs- produkter	Indførsel: Landbrugs- Produktionsmidler	
1929.....	1616	1285	326	959
1930.....	1524	1218	287	931
1931.....	1260	1025	238	787
1932.....	1086	885	222	663
1933.....	1163	937	192	745
1934.....	1176	910	174	736
1935.....	1213	911	182	729
1936.....	1327	1000	222	778
1937.....	1541	1128	280	848

Tabel IX viser Landbrugets Udenrigsomsætning, som denne er opgjort af Landbrugsraadet efter den almindelige Handelsstatistik. Det ses, at Overskudsudførslen af Landbrugsprodukter indenfor nævnte Periode var lavest 1932. Derefter fulgte 3 Aars Stilstand, medens den det sidste Par Aar har været i stor og glædelig Stigning. Dette skyldes naturligvis i første Række de højere Pri-

ser paa Eksportvarerne; men det er dog sandsynligt, at Udnyttelsen af denne Prisstigning var blevet mindre effektiv under begrænset Adgang til Raastoffer.

Landbruget er allerede godt paa Vej mod større Selvforsyning med Foder. Raastofgrundlaget for Eksportproduktionen er mere og mere udpræget Avlen paa dansk Jord. Landmanden af i Dag er ikke konservativ i sin Produktion. Han er tværtimod saa lydhør overfor Forslag om nye Veje for denne Produktion, at man undertiden næsten kan ængstes derfor, og det maner Landbrugets Vejledere til nogen Forsigtighed i Retning af at komme med Forslag om Driftsændringer, der ikke er tilstrækkeligt afklarede. Og det stigende Udbytte, Landmanden de sidste Aar har fravristet den danske Jord, vidner ikke om, at den Paastand er rigtig, der for nogle Aar siden blev udslynget imod ham, at han har forvæltet denne Jord slet.
